

રસીલા હજામુએને માટે

સંગીત

જડભરત આખ્યાન.



રચનાર તથા છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

જેશી જયરામ રવળ ભાગલીઆ.

ઠા. મુંબઈ બહારકોટ કાંઠાવાડીના નામ ઉપર

શેઠ ધરમસી ભવાનજીના માલમાં.

સંવત ૧૯૬૬ ક્રીમત રૂા ૦-૧-૦ સને ૧૯૧૩

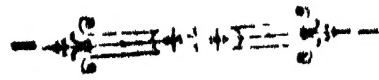
આવૃત્તિ ૧ લી

પ્રત ૨૦૦૦

ધર્મ વિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ પાયધોની નં. ૫૭૨ માં

દુરજીવન ભગવાને છાપ્યું.

અર્પણ પત્રીકા



શ્રી લલિતમનારાયણના. ચર્ણમાં.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાત નો પ્રાચીન મંત્રાલય
૧૯૫૦

આ પુસ્તક શ્રી ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ

પ્રસ્તાવના.



મનુષ્યની વૃત્તિ અંતઃસમયમાં જે સ્થળે દૃઢ થઈ રહેલી હોય તે ઠેકાણે પ્રભુ ફરીથી જન્મ આપે છે તે બાબતમાં ગીતામાં કહ્યું છે કે:-

યયં વાપિ સ્મરન્ભાવં ત્યજત્યંતે કલેવરમ્ ।

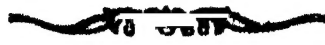
તં તમે વૈતિકૌતેય સદાતદ્વાવ ભાવિતા ॥

અધ્યાય ૮ માં શ્લોક ૬ હો. આ વાક્યોના અનુસારે સર્વ કાલ-માં પ્રભુચર્ણે ચિત્ત રાખવાનું કહ્યું છે. આ લઘુ ગ્રંથમાં જડ-ભર્તનું એક સુંદર ચરિત્ર વર્ણન કરવામાં આવેલું છે જેનો લક્ષ્યપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી અથવા વાંચવાથી ખોટા વ્યવહારીક સ્નેહનો ઉપયોગ કદી પણ જીવ કરનાર નથી તેથી છેવટે તે જીવન મુક્ત થાય છે એમાં કંઈ પણ સંશય નથી એવું આ ગ્રંથ વાંચનારના ધ્યાનમાં આવ્યા વગર રહેશે નહીં એવી અમારી ખાત્રી છે એજ.

લી૦ જોશી જયરામ રવજી ભાગલીઆ.

ગ્રંથ કર્તા.

સંગીત જડભરત આખ્યાન.



૧

ગણપતિ સ્તુતી.

શ્રી ગજનના સુષક વાહના, સુંદર ગજવદન શ્રેષ્ઠ છે અતી ઘણા.
ટેક૦

સાદ્ય થજો નિજ સેવકને, કરિ રહ્યાં સ્તુતી હું આજ;
પ્રિય ગવરીના પુત્ર દાસપર, કૃપા કરો મહારાજ. શ્રીગજનના.
શુભ ચરિત્ર હું નવિન વર્ણવું, સાંભળતાં સુખ થાય;
મનના કલેશ મટી સત્વર, સૌ રહે સદા સુખ માંય. શ્રીગજનના.
રહિત લેચને કથન કરું છું, નીત્ય પ્રભુ ગુણ ગાન;
જયરામદાસ પર કૃપા કરીને, દો વિદ્યા ગુણ દાન. શ્રીગજનના.

૨

સારદા સ્તુતી.

કવાલી.

દયાળુ માત તું મારી, શરણુ હું છું સદા તારી,
ધરું નહિ ધ્યાન જો પ્રીતે, થશે કલ્યાણુ કે રીતે;
દયા દિલમાં, રહ્યા ધારી.

શરણુ૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાવ્યગણિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૫૦૦ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ જડ ભરત દા.બ.૧૧

વિષય ૬ : ૪

વિવેકી છે વડી માતા, અનાથોનીજ તું ત્રાતા;
પ્રતાપી છે, મહા ભારી.

શરણુ૦

વિયોગી જે થશે તારો, ધરેશિર કાળનો ભારો;
ભરે નેત્રો, વિષે વારી.

શરણુ૦

કહે જયરામ હે જનુની કરો વ્રજી;
હવે મનની, મુકાવો દુઃખ લાચારી.

શરણુ૦

૩

ભરત ચરીત્ર.

રાગ માઠ.

છુટયા છે નહિ મોહ પાસથી, જીવ જાણી લેતું જરૂર;

જીવ જાણી લે તું જરૂર, સ્નેહ વિષે થયા ચકચુર. ટેક૦

દ્રષ્ટાંત જોવું જો હોય તો, ભાઈ વાંચો આ ઇતિહાસ.

ભર્તૃજી જેવા મહા જ્ઞાનીએ, ભોગવ્યો અતીશય ત્રાસ રેજીવ૦

ધ્યાન જે સ્થળે રહે જીવનું, શુદ્ધ તેવું તે બની જાય;

રાધા કૃષ્ણના પદપંકજે, રહો સ્મરણ માડું સદાય. રેજીવ૦

જયરામના ઇષ્ટનું નીરંતર, જે ધરે નર ધ્યાન;

જન્મ મર્ણના ભયથી નફી, જન છુટશે નીરવાણ. રેજીવ૦

(સ્થળ) નદીનો કીનારો.

મૃગલીનો ગર્ભધાત થતાં તેણીએ કરેલી પ્રભુની પ્રાર્થના.

રાગ પીલુ.

રે પ્રભુ શી આ દશા થઈ મારી, કળી ન શક્યું ગતી કોય
તમારી. રે પ્રભુ
હું જલ પીવા અહિં શિદ આવી, ગર્ભ માડું મેંતો દિધું
ગુમાવી. રે પ્રભુ
જલમાં પડી એતો જાય તણાતું, એ દુઃખ મુજથીતો નથી રે
ખમાતું. રે પ્રભુ
ભક્ત વત્સલ પ્રભુ ગીરિવરધારી, વારે ચડો તુર્ત વખત
વિચારી. રે પ્રભુ

૫

જલમાં તણાઈ જતું મૃગલીનું બચ્ચું ભરતને લાય લાગવાથી
થયસો આનંદ.

રાગ દીનકે દયાલ છાંડી કોન શરણ જાઉં.

સુંદર મૃગ બાળ છે, શું શોભીતું મળતું;

હેખિતું આનંદ રૂપ, ને ઘણુંજ નહાતું.

સુંદર૦

વિયોગ માતનું થતાં, બહુજ એ રૂવે છે;
 કૌતુકિ સમસ્ત દ્રષ્ટિથી, બધું જુવે છે. સુંદર૦
 ઉંચરતાં વિવેકથી, વળી થશેજ મોહદું. • •
 ખુશીથી અહિ હરેફરે, એમા ન કંઈજ ખોટું. સુંદર૦
 એવા વિચારથી, વધી ગયો અતી પ્રમાદ,
 તેમાંથી ભર્તને મળ્યો, કેવો મહા પ્રસાદ. સુંદર

૬

ભરત વિલાપ.

રાગ બનજારો.

તરછોડી ગયું મૃગ ક્યાંહિ, હું પ્રાણુ તન્નું પલ માંહી,
 સુખ દુઃખનો તું મુજ સાથી, ભલું કંઈ ન થયું તુજમાંથી;
 અરે શું કરું ધ્યાન ઉર ધરું, પ્રભુનુ આંહિ. હું પ્રાણુ૦
 પૂરી પૂરી આશ્રમ મેં જોયું, કરી સાદ કંઠ પણ ખોયું;
 થાકી હું ગયો પ્રાપ્ત નવ થયો, તદ્દપિ તું ભાઈ; હું પ્રાણુ૦
 બહુ બાગ બગીચા જોયા, પ્રભુ ભજન વીના દીન ખોયા;
 કલા થઈ અસ્ત થયો તું, મસ્ત ગયો વટલાઈ. હું પ્રાણુ૦
 મુખથી મૃગ નામ ઉચરતાં, પછે ભરત રહ્યાં તરફડતાં;
 રવર્ગમાં વાસ થયો ત્યાં ખાસ, બન્યા ગુણ ત્યાંહી. હું પ્રાણુ૦

મૃગયોનીથી થએલો પશ્ચાતાપ.

“ ”

લાવણી.

પ્રભુ ગતિ વિલક્ષણ ખરી, કહું છું પૂરી કથા વિસ્તારી;
 સત્સંગ તણું ફળ, તુર્ત પાપત કરનારી.
 મૃગથી મૃગનો અવતાર, ભરતને આવ્યો;
 સંક્ષેપ માંહી સો સાર, કહી સમજાવ્યો.
 મેં સ્નેહ તણું ફળ, ખુબ ખુશીથી ચાખ્યાં;
 કંઈ રહ્યું ન બાકી ક્યાંય, દુઃખ બહુ સાંખ્યા.
 પૂરી પ્રભુ મળવાનો માર્ગ, એજ હું ઝાલું;
 હવે કદી કોયને કરું, નકો નહિ વહાલું.
 વૈરાગ્ય થકી તે કથા, શ્રવણ ત્યાં કરતાં;
 પ્રભુ ઈચ્છાથી મળી જાય, ઉદર ત્યાં ભરતાં.
 અવધી પુરી ત્યાં થતાં, નદીને તીરે;
 પડી જલમાં દીધા પ્રાણ, ભરતજી વિરે.
 કુળ બ્રાહ્મણના ઘર, જન્મ ફરી પણ લીધું.
 જયરામ કહે ગુણ ગાઇ, તરો ભવ સીંધુ.

ભરતનો નિશ્ચય.

દોહરો.

- પુર્વ તણાં સાધન બળે, સ્મરણ રહ્યું તે વાર;
 ભુલ થવા પામે નહિ, હવે પછી કોઈ વાર; ૧
 નહિ વર્ણ જડ રૂપમાં, નક્કિ જો નીરધાર;
 કંઈ પડું માયા તણે, માટે કરું વિચાર. ૨.
 ભણવા મૂક્યા ભર્તને, ગુરૂ તણાં ઘર માંય;
 કંઈ પણ નવ કાવ્યા પછી, દીધાં તજી ઉપાય. ૩.
 ચીંતા શસ્ત્ર થયા બહુ, સુકી મનની હામ;
 ઉરાડવા પંખી તણું, સોંપ્યું ત્યાં શુભ કામ. ૪.

૯

દેવીને આપવા ધારેલું ભરતના બળીદાન વિષે.

સાર્દલ વિકિટીત.

રાજા ચોર તણોજ, એક દીવસે સંતાન ઇચ્છા થકી;
 દેવીને બળી લોગ, શુદ્ધ મનથી દેવા કયું છે નકી.
 શોધે છે પશુની સમાન, નરને કયાંથી જડે ના જડયો;
 એવામાં જડભરત તેની નજરે, વેગેથી આવી ચડયો.

જેને ભાન રહ્યું નથીજ, આ શરીરનું એવા મહા સંતને,
 બાંધીને પકડયો દયા ન ધરતાં, ઇચ્છી રહ્યા અંતને.
 દેવીના મંદીર વિષે લઈ જતાં, આશા શું રાખી અરે;
 દેખીને જડભરતના શરિરને, કોપ્યાજ કાળી ખરે.
 રે દુષ્ટો શીર શું કર્યું તમ તણું, ઇચ્છો મહા પાપને;
 સત્વર હું મુજ કોધ અણી બળથી, કોપી દઉં શ્રાપને;

૧૦

મહાકાળીનો કોપ.

રાગ ક્ષત્રીકલંક.

| | |
|---|----------|
| દુષ્ટો પાપી તમે ન કર્યો વિચાર, મૃત્યુ તમારું આવી રહ્યું રે. | |
| લાવ્યા શુદ્ધ સંત કેમ મારે દ્વાર. | મૃત્યુ૦ |
| મારા મનમાં તો થયો છે સંતાપ. | મૃત્યુ૦ |
| જાણે ભરાયું પુરેપુરું તો પાપ. | મૃત્યુ૦ |
| એમ કહી ખડ્ગ ધરિ છેઘાં શીશ | મૃત્યુ૦ |
| માતાજીને તો ચડી છે અતી રીશ. | મૃત્યુ૦ |
| પછી રૂધીરનું કરી ત્યાં તો પાન, પ્રસન્ન માતાજી તો થયાં રે; | |
| કર્યું ચાસઠ બેનીની સાથે ગાન. | પ્રસન્ન૦ |
| પછી ભરતને કહ્યું એણીપેર. | પ્રસન્ન૦ |
| તમે સધાવો તમારે હવે ઘેર. | પ્રસન્ન૦ |

કપીલાશ્રમ વિષે રહુગણનું જયું.

છાપો.

સિંધુ સૌવિર દેશતાણા નૃપતી જે કહીએ,
રાજા રહુગણ નામ લક્ષમાં વાતજ લઇ એ,
પ્રજા તણા પ્રતિપાલ પુન્ય પરમારથ પ્રીછે,
મેળાવવા શુભ જ્ઞાન શ્રવાણુ આદિકથી ઇચ્છે,
વળી ભુપતિ ભાવથકિ જવા, પ્રયાણુ તત્પર ત્યાં કયું;
જયરામ કહે આનંદ ઉર, રાજા પૂર્ણ મને ધર્યું.

૧૨

છાપો

રહ્યા સજી સુખપાલ એવકો રૂડી રીતે,
ધરી મનમાં ઉત્સાહ થકી સૌ પરાણુ પ્રીતે,
ચઢી પોતે સુખપાલ તુર્ત પ્રરપતિ સધાવ્યાં,
પ્રજા મળી પ્રત્યક્ષ પ્રીય પુષ્પોશી વધાવ્યા,
વળી ગુણુ નૃપના ત્યાં ગાય છે, યાચક જન ટોળે મળી;
જયરામ કહે મુની આશ્રમ જતાં, મળી ગાય સવચ્છિ ભલી;

જડભરતતું વેઠે પકડાવું.

છરેપો.

માર્ગે જતાંમાં ત્યાંય થાક પામ્યો એક ભોઈ,
શકેન ચરણે ચાલિ રહ્યો મુખ સામું ભેઈ,
તુરત શોધવા ગયો તેમાંથી કોઈ એક દૂત,
તેવામાં જડભરત મળ્યો તેને મળખુત,
વળી પાલખિમાં બેસી કરી, તુરત રવાના ત્યાં થયાંઃ
જયરામ કહે જડભરને, વચન નૃપતિએ શું કહ્યાં.

રહુગણુનો કોપ.

દોહરા.

અગદાતાં જીવજંતુઓ, બચાવવા નીરધાર;
નજરે જોતાં ભરતજી, ચર્ણુ ધરે ત્યાં સાર.
રાય તણી જે પાલખી, વક્ર થતાંની વાર;
પુરપતિ પોતે બોલીઆ, મુખે વદી ધિક્કાર.
સુણી રાયના વચન ત્યાં, સેવકો કહે મહારાજ;
વાંક ગણો નહિ અમ તણો, સત્ય કહું શિરતાજ.
નન્ન પુરૂષના સંગથી, થયા અમારા હાલ;
કહે રાયજી એહને નર સીધોતું ચાલ.

૧૦

૧૫

રહુગણે કરેલો ધીકકાર.

રામ રમરાવા રામ સદોદિત એ રાગ.

ભાર લાગે છે અપાર અરે શું નર ભાર લાગે છે અપાર ટેકો
અંગ તારૂં અતી દુર્બળ દિસે છે વ્યાધિથી થયો શું લાચાર
અરે શું

છો જીવતો કે મુવો તરતમાં કે માઠા થયા સમાર અરે શું
સત્ય કહી દે વાત તું સાચી અકલનારે ગમાર અરે શું
કઠોર શબ્દ સુણી ભુપતિના ભર્તૃ બોલ્યા તેણીવાર અરે શું

૧૬

ભરતે આપેલો બોધ.

રાગ હિંચનો.

જાત્રી જીકર ન કરશે નકામી મદાંધ પણે બુદ્ધિ તમારી
નાશ પામી,

માટીનું શરીર મૃતિકાની પાલખી શુદ્ધ મટોડીથી જગત
રહ્યું જામી. મદાંધ

મારિછે દેહ એમ જો કદાપી માનુતો પછી ભારમાં રહે
ન કાંઈ ખામી મદાંધ

વસ્તુતાએ જડે દેહ સત્ય કરી માનતાં ખરો જાણવો
 તેનેજ પૂર્ણ કામી. મહાંધ૦
 જયરામ કહે જડભર્તના ચરણમાં રાય રહુગણુ રહ્યા
 શીશ નામી. મહાંધ૦

૧૭

રહુગણે માગેલી માફી,

ગજલ.

અપરાધ મારો ક્ષમા કરો રૂપીરાજ હું ચરણે નમું,
 રૂપીરાજ હું ચરણે નમું શીક્ષા જે કરો તે સુખે ખમું. અપરાધ૦
 ઓળખી શક્યો નહિ આપને પ્રાપ્ત હું થયો મહા પાપને,
 કરૂણા કરી જે ઉગારશે તો હું જાણું ચંદ્રમાં છે સમુ.
 અપરાધ૦

ડરના કહી ઇંદ્ર વજ્રથી મહાદેવજીના ત્રીશુભથી,
 કાળ શત્રુ સાંમું જે થાય તો તેની સાથ હું ખુશીથી રમું.
 અપરાધ૦

ખળ પ્રાકૃમ એવું છે છતાં વિપ્ર વંશને શુભ લેખતાં,
 દ્રષ્ટિથી દુઃખી એમ દેખતાં કાય સિદ્ધ સહુ કરીને જમું.
 અપરાધ૦

રહુગણનો પશ્ચાતાપ કવાલી.

દિહાં મેંતો મહારાજાની તમારી ધન્ય છે વાણી,
 પ્રભુનાં વાક્ય છે કેવાં મટાટે દુઃખને તેવા, ઘટાટે કર્મની
 કહાણી. તમારીં
 ન જાણું શાસ્ત્રની રીતી ગયો છે જન્મ સૌ વિતી, સુખે સંસાર
 રના માંણી. તમારીં
 ક્રિયા સૌ ચીત્તની ખોટી કરી ભૂલો અતી મોટી, પછી ચિતા
 કરે છાની. તમારીં
 સ્પુરે છે એ હવે મનમાં જવું સૌ ત્યાગીને વનમાં, ન રાખું
 કંઈજ એંધાણી. તમારીં
 પછી ભરતો કહું શું ત્યાં કહે જયરામ તે અહિંઆ, તર્યાં કે
 રીતથી પ્રાણી. તમારીં

ભરતે કરેલો ઉપદેશ.

રોળાવૃત.

દુર્બળતા કે પુન્ટપણું અભીમાન થકી છે,
 નીશ્ચય છે જડ દેહ નાશ તેનુંજ નફી છે,

ભાર વહે છે કોણ કોણ તેના છે કર્તા,
 અવિનાશી વિણ કોઈ ખીન્ને છે નહિ જગકર્તા.
 વળી આત્માથી આ શરીરનું, કશો સંબંધન લેખી
 જડભરત કહે ભૂપત સુણો, દુર્બળ પુષ્ટ ન દેખી:

૨૦

દોહરા.

શુભ ચરીત્ર જડભર્તના, જે વાંચે નરનાર;
 ભક્તિમાં વૃદ્ધિ થતાં, રહે પ્રભુપર ખ્યાર.
 હરતાં પ્રરતાંને વળી, કરતાં ધરના કામ;
 પ્રેમ ધરો પ્રભુ અર્થમાં, કહે કવિ જયરામ.

સમાપ્ત.

